

TRANSILVANIA

FÓIA ASOCIAȚIUNEI TRANSILVANE PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI
CULTURA POPORULUI ROMÂNŪ.

Nrulă 4.

SIBIIŪ, 15 APRILIE 1891.

Anulă XXII.

CHARTA LUMII (ORBIS PICTUS) DE CASTORIU, SÉŪ AȘA NUMITA TABULA PEUTINGERIANA.

Tractatū istoricū, geograficū și criticū.

(Urmare).

II. Rețeaua dela Faliatis spre Sarmategte.

Acésta rețeauă ca și celelalte lipsesce la *Ortelius*; *Reichardus* începe cu dēnsa dela gura rīului *Tierna*, o duce spre nordū, trece în valea *Timișului* până dincolo de gura rīului *Bistra*, apoi continuă în apropierea acestui rīu până la satulū *Grădiște*, séu *Várhely*, unde se află *Sarmisegethusa*, d'aicea dēnsulū o légă cu rețeaua dinspre *Ad aquas*, ceace însă nu se află indicatū pe *tab. peuting.* Totū astfelū o descrie și *H. Francke*, și „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ apoi după dēnsulū urméză *Goosz*, *Spruner*, și *Froehner*; la *Droysen* aflămū numai o cale dela *Tierna* spre *Aqua Herculis*, are însă altă rețeauă, care începe la *Drobetae*, o duce apoi pe *Valea Motrului* până la gura acestui rīu, ear d'aci pe rīulū *Jiu* în susū prin pasulū *Vulcanū* la *Sarmisegethusa*. *Tocilescu* acceptéză părerea lui *Reichardus* și a celorlaltī autorī, așisderea și *Xenopol*.

Staționile sūntū situate ș. a.

Tierna: la *Ortelius* pe malulū dreptū alū unui rīu cu numele *Aucha*, unū confluentū alū *Tissei* (?!); la *Reichardus* la gura *Tiernei*, pe malulū dreptū alū acestui rīu și lângă *Dunăre*, totū acolo o pune și *H. Francke*, „*Archiv für*

siebenbürgische Landeskunde“ o aşedă o milă geografică spre nordul de *Orşova*, *Goosz* consimte cu *Reichardus*, totu așa și *Spruner*; la *Froehner* lipsesce, se află însă o stațiune *Transtierna*, ceva mai spre nordul de malul stâng al *Dunărei*; *Droysen* urmăzează după *Reichardus*, totu astfel și *Tocilescu* și *Xenopol*.

Ad Mediam: lipsesce la *Ortelius*, *Reichardus* o situzează la gura *Tiernei* în *Belareca*, *H. Francke* o amintesce lângă *Tierna*, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o staveresce în locul băilor erculane; *Goosz* o pune la *Meadia*, *Spruner* cam totu acolo, *Froehner* ceva mai spre nordul de *Meadia*, la *Droysen* lipsesce, aflămă însă în locul ei *Aqua Herculis* lângă *Tierna*, probabilu unde se află astăzi băile erculane; *Tocilescu* la *Meadia*, *Xenopol* totu acolo.

Praetorio: lipsesce la *Ortelius*, *Reichardus* o pune pe malul stâng al rului *Belareca* spre nordul de *Ad Mediam*; *H. Francke* o amintesce totu spre nordul de *Ad Mediam*; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o pune în apropiere de satul *Cornia*; *Goosz* lângă satul *Plugova*, *Spruner* în spre nordul de *Ad Mediam*, la *Froehner* lipsesce, la *Droysen* încă lipsesce; *Tocilescu* după charta lui *Kieppert* la *Doşmania*, la *Xenopol* lipsesce.

Ad Pannonias: lipsesce la *Ortelius*, *Reichardus* o pune la începutul văii *Timişului*, *H. Francke* spre nordul de *Praetorio* fără indicarea locului, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ la coveiul văii *Timişului*, *Goosz*, lângă satul *Teregova*, cam acolo și *Spruner*, la *Froehner* lipsesce; la *Droysen* încă lipsesce; *Tocilescu* o pune aproape de *Teregova*, *Xenopol* spre nordul de *Ad Mediam* pe malul stâng al rului *Belareca*.

Gaganis: lipsesce la *Ortelius*; *Reichardus* o pune în susul de *Pannonias* pe malul drept al *Timişului*, *H. Francke* în susul de *Pannonias*, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ lângă un sat cu numele *Flova* (?);

Goosz o pune lângă *Slatina*, *Spruner* spre nordü de *Pannonias*; la *Froehner* lipsesce, la *Droysen* încă lipsesce, *Tocilescu* după *Goosz* lângă *Slatina*, *Ukert* la *Ilova* lângă muntele micü, *Xenopol* totü în valea și pe malulü stängü alü rîului *Belareca*.

Masclianis: lipsesce la *Ortelius*; „*Reichardus* o pune însusü de *Gaganis* pe malulü dreptü alü *Timișuluș*, *H. Francke* consimte cu *Reichardus*, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ lângă satulü *Chârpa*; *Goosz* în apropierea de turnulü lui *Ovidü*; *Spruner* în nordü de *Gaganis*; la *Froehner* lipsesce, la *Droysen* încă lipsesce, *Tocilescu* după *Goosz* lângă turnulü lui *Ovidü*, totü cam pe acolo și după *Xenopol*.

Tiviscum: la *Ortelius*, e situată lângă *Tissa*, la gura unü rîu cu numele *Aucha*, la *Reichardus* se află situată spre nordü de *Masclianis*, dincolo de gura *Bistreï* pe malulü dreptü alü *Timișuluș*, *H. Francke* o pune în unghiulü riu-rilorü *Bistra* și *Timișü*, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ lângă *Cavaran*, în apropierea acestorü rîuri; *Goosz* la gura rîului *Bistra*, *Spruner* cam totü pe acolo; *Froehner* totü acolo, la *Droysen* totü acolo, *Tocilescu* totü acolo, *Xenopol* totü acolo.

Agnanis: lipsesce la *Ortelius*, *Reichardus* o numesce *Agnava* și o pune cătră resăritü de *Tiviscum*, pe malulü dreptü alü *Bistreï*, *H. Francke* nu o amintesce; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o scrie *Agnavie* lângă *Carșina* (?), *Goosz* o scrie *Augmonia* și o pune 1³/₄ mile de *Tiviscum*, *Spruner* o pune cam totü pe acolo; la *Froehner* lipsesce, la *Droysen* încă lipsesce, *Tocilescu* lângă *Ohaba bistra*, *Xenopol* cam totü pe acolo, *Ukert* la *Kertcina* (?) séu *Cristea* (?).

Ponte Augusta: lipsesce la *Ortelius*, la *Reichardus* se află deja pe valea *Streiuluș*, *H. Francke* ȃice că calea dinspre *Tiviscum* se ținea până la o respăntia lângă rîulü *Bistra*, apoi trecea prin munți, mai încolo peste o punte, numită mai

nainte *pons Augusti* ear în urmă *Zeugma*, până la *porta de feră*, așa dară trebuia să fiă totu pe valea *Streiului*; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o pune lângă *Bantiari* seú lângă *Marga* în apropierea porții de feră, la trecerea peste riulă *Bistra*. Acolo s'arú vedea încă și astăzi ruine de șanțuri și zidiri străvechi, póte chiar de pe timpul lui *Traianú*; totú lângă *Marga* o pune și *Goosz*, *Spruner* totú cam pe acolo, la *Froehner* lipsesce; la *Droysen* încă lipsesce; *Tocilescu* lângă *Marga*, *Xenopol* totú cam pe acolo.

Sarmategte: e fără îndoélă *Sarmisegethusa*, vechia capitală a *Daciei*. *Ortelius* o numesce *Ulpia Traiana*, col. *Aug. olim Sarmisegethusa*, o situéză lângă „*Sargethia fl. in quo Decebalus rex thesauros suos occultaverat*“ și care riú se vérsă în „*Rhabon fl. qui et Marisius fl...*“ *Reichardus* 'i dice încă *Sarmisegethusa* și o situéză pe malulú stângú alú unui riulețú, probabilú *Streiulú*, apăratú de dinspre nordú de unú altú riulețú, confluentú alú *Streiului*; *H. Francke* dice apriatú, că *colonia Sarmisegethusa* era situată la satulú *Várhely*, aprópe de satulú românescú *Grădiștea*; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o pune lângă satulú românescú *Grădiște*, care ung. se numesce *Várhely*; *Goosz* dice, că *Sarmisegethusa*, desemnată de *Ptolomeú* ca *residinta regală*, după *Dio* arú fi fostú situată lângă riulú *Sargetia*. Décă amú lua aceste cuvinte în adevératulú lorú înțelesú, apoi atuncea nu amú putea înțelege aicea *Streiulú*, precum de comunú s'a cređutú, de óre-ce acestú riú curge celú puținú cu doue mile mai spre resăritú de *Várhely*. În casulú acesta arú fi trebuitú ca riulețulú acela să fiă astfelú numitú, carele curge dispre *Zeicani* apoi trece în apropierea ruinelorú dela *Várhely* și în urmă după primirea mai multorú riulețe confluente se varsă lângă *Hățegú* în *Streiú*; *Spruner* scrie *Sarmategte* și o pune cam totú pe acolo; *Froehner* 'i dice *Sarmisegethusa* și o situéză cam totú pe acolo, *Droysen*: *Sarmisegethusa* totú acolo, *Tocilescu*: *Sarmategte* astăzi

Grădiște ung. Várhely, Xenopol: Sarmisegethusa totu la Grădiște.

Hohenhausen în opulă seú: *Alterthümer Daciens I. pag. 25 anulú 1765* descrie *Sarmisegethusa* în următorul modú :

„Traianú s'a resolvatú a zidi pe loculú lagérului de vérá unulú de *érná*. Elú lăsá sá se ridice unú valú de patru stângini lățime și doi stângini înălțime, ocolindu'lú cu unú șanțú de cincí stâng. lățime și îngrădindu'lú apoi după usulú romanú cu unú gardú de pari ascuțiți, și umplândú șanțurile parte cu apele unorú isvóre, cari eșiau în apropierea porții questoriului, parte prin dirigirea riulețului *Obitia*, carele străbătea lagérulú în a treia parte a lățimeí sale, și despărția corturile tribunilorú de acelea ale cohortelorú. După aceea lăsá sá se traiecteze calea militară în direcțiunea dreaptá, ridicându-o de ambele lături prin șanțuri, și provedându-o cu pavagiú, apoi fortificându-o prin antevaluri (*Vorwerke*) și în fine ridicându casamate pentru militari în ordinea lorú prescrisá, a cărorú dărimături, ca și liniile fundamentale zidite, le-amú pututú sá le urmezú din pașú în pașú. După-ce loculú acesta devenise unú asilú sigurú, alergaú îndată locuitorí dela țérá, cari simpatisaú cu Romanii. Traianú acordá celorú apți de resbelú locurile în dreapta afará de lagérulú seú, ear acestia se fortificaú îndată prin tragerea unui zidú pentru apărarea lorú mai ușórá în contra atacurilorú trecătoare; ceialalți 'și zidirá locuințele lorú sub scutulú acestorú zidurí. În urmă lăsá împératulú sá se zidescá piéțele de esercițiu; se vedú și astăđi locurile de raliere și de marșú pentru decuriile, pentru pilani, principes și sagitares; loculú de tirá, loculú ceva mai înălțatú pentru magistrulú de esercițiu, unú circú de alergare între doué zidurí și ținta alergării, riulețulú, zidulú, valulú, pe carele se făceaú esercițiile de asaltú. Tóte aceste obiecte se aflá într'unú patruunghiú regulatú de 200 pași. După-ce în fine se aglomera numărulú dacilorú, cari se supuneaú, ear Traianú se vedea contrinsá prin in-

tențiunile lui să plece d'aci, le designă celorū sosiți unū locū afară de lagărulū seū pentru zidirea caselorū, continuă calea militară mai încolo la țără cătră Ostrovū și aședă pentru scutirea noulū orașū dōue forturi, pe cari apoi le împreună prin o galeriă sigură cu amēndōue forturi ale căii militare. Tōte apoi fură ocupate de veteranī; lagărulū însă 'lū lasă în paza, parte a trenulū armatei, parte a coloniștilorū romanī, trāmiși acolo de senatū“.

„*Ulpia Traiană* era aședată pe unū șesū, la pōlele munților 'nalți și încungiurați într'unū modū amfiteatralicū de unū lanțū neîntreruptū de dēluri mici. Suprafața vāii era întreruptă prin unū riulețū, care 'și aduna apele sale din unele părēuri din munți. Astfelū se pare, că chiar natura arū fi preparatū acestū locū pentru o apaducere artificială și într'adeverū se află aicea urmele unū astfelū de apaductū lângă dārimăturile cetății vechi“.

„Canalurile, prin cari curgea apa, se vedū încă și astăzi în diferite direcțiuni; ear pe zidulū cetății se afla o pētră cu următōrea inscripțiune:

C. MARIVS DRVSVS. C. F. PR. PR. DICTVS. EX. PROVINCIA. DACICA. TRIBVNVS. LATICLAVIALIS. PRAEF. LEG. XIII. G. FONTIVM. AQVARVMQVE. CAELI. TIVM. EX. MONTIBVS. DELABENTIVM. TORRENTI. SVFFLAMEN. HIS. MVRIS. FOSSAQVE. OPPOSVIT. ET. AD. PLANA. PERDVXIT.

„Una dintre ruinele cele mai însemnate a *Ulpiei Traiane* este fără îndoelă *Amfiteatrulū*, situatū în partea orașulū dinspre munți. Pavagiulū lui e, ce-i dreptū, acoperitū cu dārimături, depārtāndu-le pe acestea, se vede o colōre roșie, din care causă locuitorulū prostū ține la părerea lui, că aicea arū fi fostū o *măcelarie*, ear colōrea arū deveni dela sângerile vitelorū tăiate acolo. Dela acestū amfiteatru se vedū încă și astăzi atātū terasele cele dōue de pāmēntū, câtū și zidurile fundamentate ale rondelelorū și ale boltelorū“.

„O altă înscricțiune măi adauge acestei colonie și numele de metropolă, care numire apoi devine măi adeseori:

IMP. CAES. M. ANTONIO. GORDIANO. PIO. FELICI. AVG. PONTIF. MAX. TRIB. POT. II. COS. P. P. COLONIA. VLPIA. TRAJ. AVG DACIC. SARMIZ. METROP. DICATISSIMA. NVMINI. MAJESTATIQVE. EJVS“.

H. Francke ȃce la pag. 182. cã lângã Amfiteatru s'arũ fi aflatũ încã înainte cu vre-o 100 de anũ o bustã de marmurã albã, cãreia însã 'i lipsia capulũ. Turcii trecẽndũ pe acolo arũ fi dãrimat-o, ear apoi remãșițele acestei opere de artã le-arũ fi adunatũ unũ preotũ românũ. Capulũ bustei s'arũ fi aflatũ la altũ locũ, și e decoratũ cu o cununã de laurĩ, a semnului de învingere, seũ alũ Cesarilorũ, și s'a ziditũ asupra ușiĩ unei bisericiĩ a *Sf. Petru* din Valea Hațegului. *Hohenhausen* crede, cã busta acẽsta arũ presenta pe împãratulũ *Traianũ*, deși barba-ĩ crețã arũ arãta măi multũ spre *Hadrianũ*. Espresiunea trãsurilorũ e venerabilã și tradẽzã unũ spiritũ cugetãtorũ; 'i lipsesce însã espresiunea poeticã, care se aflã pe fețele lui *Augustũ* și a *Liviei*, ba chiar și pe acelea ale lui *Tiberiu*, *Caligula* și *Claudiu*. Din contra capulũ bustei posedea trãsurĩ de o fire într'adeverũ naturalã și pôte sã fiã fórte fidelã, nu esprimã însã nicidecum caracterulũ unui monarchũ omnipotentũ, seũ alũ unui campoduce mare și învingãtorũ.

(Arũ fi de doritũ sã se caute, dẽcã s'arũ măi putea da de urma acestei buste de interesũ istoricũ pentru noi. P. B).

III. Rețenua dela *Egeta* spre *Apula*, etc.

La *Ortelius* lipsesce acẽsta rețenuã ca și celelalte, la *Reichardus* dẽnsa trece dela *Pontes* (*Egeta* lipsesce) la *Drubetis* pe valea Motrului, se ține de malulũ dreptũ alũ acestui rĩu pãnã măi la vale de vãrsarea lui în rĩulũ *Gilfil*, 'și ia apoi direcțiunea spre sud-ostũ și ajunge rĩulũ *Aluta* la gura unui confluențe fãrã nume, de unde se trage cu totulũ spre sudũ pãnã la gura *Alutei* în *Dunãre*; d'acea se ține de malulũ

stângă ală acestui fluviu, luându-și direcțiunea spre resărită până dincolo de gura râului *Novas* de pe malul dreptă ală *Dunării*, de unde apoi se întorce dreptă spre nordă, earăși cătră râulă *Aluta*, ținându-se în direcțiunea acesta pe malulă dreptă ală *Alutei* până la gura unuă rîu, probabilă a *Cibinului*, și trecendă în fine peste ună munte ajunge la *Apula*.

H. Francke se exprimă la pag. 149 în următorulă modă : „Cea mai importantă cale romană pe teritorulă Daciei e aceea care începe dela puntea de pétră a lui *Traiană* la *Gura Alutei* lângă *Gielă*. Ea pórtă încă d'atuncea esclusivă numele de „*calea lui Traiană*“ numită încă și astăđi astfel de cătră Români, și străbate Valachia pe malulă dreptă ală râului mergendă în susă spre Transilvania ; atinge mai înteuă *Antina*, lasă *Bramovanulă* în drépta, lângă *Oltă*, taie în dóuă șanțulă mare numită și acesta ală *Romaniloră*, se trage prin pasulă turnulă roșu și atinge *Transilvania* înteuășdată la *Sibiă*. Că căile romane n'au fostă dâlme séu șosele, ci zidiri bine lucrate, a căroră cubură de pétră cioplită erau binecimentate prin ună cementă preparată dintr'ó pétră de tufă, care în curendă petrifică — acesta ne este binecunoscută. Abia lângă mănăstirea *Cozia*, unde *Traiană* cercase a străbate munții petroși, vedendă însă imposibilitatea reușirei, s'a lăsată de acestă întreprindere și s'a apucată de a face ună vadă peste *Oltă*. Abia acolo se mai vedă remășițe de ună pavagiă cu pétră cubică, cari însă acuma suntuă acoperite cu prafă și cu pământă, în câtă numai din susă de *Rîmnică* apară între munți, unde pavagiulă deja posedă mai multă pétră decâtă pământă, precând dela vale de acestă locă ară trebui săpată și curățită mai înteu, spre a'lă putea cerceta“.

În fine mai avemă de însemna aici și calea, care plécă dela podulă de peste Dunăre lângă *Severină* spre nordă prin pasulă *Vulcană*. Acesta cale e cea mai puțină conservată și nu e sigură, decă ea se împreună cu calea cea mare a lui *Traiană* lângă *Sibiă*, séu cu calea de susă de lângă *Sarmisegethusa*.

„*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ reproduce această rețeuă numai în fragmente dubioase; dânsul indică s. e. numai începerea rețelei la *T. Severin*, trăgându-o o cale în sus spre nord și urmându-o acolo fără nici o observare; începe apoi totu la *Giel* și la gura Oltului dela Dunăre cu două fracțiuni, cari le împreună mai în sus la *Antina*, punând *Amutrium* în paranthese, d'aci o conduce spre nord pe malul drept al *Oltului* până aproape de pôlele munților, unde o curmă scriind d'asupra între paranthese (*Pons Alutae*); în fine mai indică două fragmente de căi la pôlele munților, plecând amândouă dela pasul *Vulcan* și despărțindu-se spre *sud-vest* până la unu riu fără nume, ear cealaltă cale spre *sud-est*, trecând *Oltul* și apoi mergând earăși spre *nord* până la unu orașu său ce va fi fostu, cu numele „*Kinen*“. Altmintrelea castrele și stațiunile, cari se află indicate în *tabula* lui *Castorin* pe această rețeuă, se află în parte situate de alungul *Oltului*, încâtu curge acesta pe teritorul *Transilvaniei*, parte lipsescă cu totul.

Goosz începe și dânsul rețeaua la *T. Severin*, o duce pe valea *Motrului*, o trece peste acestu riu, apoi la gura *Motrului* și peste *Jiul*, pe care îl numesce *Aragon*; aicea se împarte drumul, mergând o rețeuă spre *nord* la *Sarmisegethusa*, ear cealaltă spre *sud* totu d'alungul *Jiului* până cătră *Craiova*, de unde apoi părăsesce *Jiul* și se apropie mergând totu spre *apus* cătră *Olt*, sfârșindu-se în fine la *Cele*; d'aicea apucă altă cale spre *nord*, se împreună din sus de *Resca*, cu drumul, care vine dela gura *Oltului*, și care dela *Resca* continuă totu spre *nord* pe malul drept al *Oltului*, trece la *Călimănesc* pe malul stâng până dincolo de *Kinen*, unde earăși apucă pe malul drept și apoi trecând peste riul *Cibin* și alte riulețe sosesc în fine la *Apula*.

Spruner urmăzează cam ca și *Goosz* dela *T. Severin* până la *Cele*; d'aici însă trece îndată pe malul stâng al *Oltului* și apoi o ia drept în sus aproape până la mijlocul

Oltului, trece acolo pe malul drept al acestui riu, și 'și continuă calea totu după *Goosz* până la *Apula*.

Froehner apucă calea dela *T. Severinū* până cătră gura *Motrului*, d'acolo apoi o ia dreptu în susu prin pasul *Vulcanū* până la *Sarmisegethusa*; altă rețeuă o duce cam totu ca *Spruner* dela *Celei* odată în drépta apoi în stânga, și apoi érašî în drépta *Oltului*, până la *Apula*.

Droysen urmează întru tóte lui *Goosz*, cu acea deosebire însă, că mai esmite încă o rețeuă dela *Pons vetus* d'alungul Oltului pe teritorul Transilvaniei spre resăritu până cam dincolo de Făgărașu, trece apoi pe valea Têrnavei și o întórce în direcțiunea vestică până la *Apula*.

Tocilescu đice, că tab. peut. este confusă, materialul epigrafic fôrte restrinsu și inscripțiunile aflate nu conținū mai nimicū sigurū pentru fixarea vre-unei stațiunii, de aceea nu încape mirarea, decă scriitorii moderni se depărtéază multu unii de alții în identificarea acestei linii etc. apoi citéază pe diferiți scriitori, observându din partea sa o rezervă strictă în ce privesce părerea sa propriă.

Xenopolu pune *Drubetis* lângă Dunăre la *T. Severinū*, apoi trece *Motrulū*, *Jiulū* și trage rețeuă în zic-zacuri spre ostu până ce ajunge Oltulū, de unde apoi o lungesce pe malul drept al acestui riu spre nordu până acolo, unde Oltulū 'și ia o direcțiune ostică, și aci părăsindū acestu fluviu, o trage mai departe spre nordu până la *Apula*.

Trecéndū acuma la staverirea stațiunilorū, începemū cu *Drubetis*, prima stațiune romană pe teritorul Daciei; la *Ortelius* lipsesce acéstă stațiune, aflămū însă acolo pe malul dreptu lângă fluviulū *Rhabon*, care se varsă în *Tissa*, o stațiune cu numele *Druphegis*; *Reichardus* pune *Drubetis* ceva mai îndepărtatū de Dunăre la isvorul unu riu, conflentū alū *Motrului*; *H. Francke* nu o amintesce. „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o pune în apropierea *Craiovei* lângă *Jiulū*; *Goosz*, o staveresce după o pétră cu inscripțiune aflată la *T. Severinū* care amintesce *res publica mu-*

nicipii Flavii Hadriani Drobeta la anul 145, la *T. Severinü*, va să ȳică lângă podul de p tr  al  divului Traian . *Spruner* se ține de *Reichardus*, la *Froehner* lipsesce; *Droysen* urm z  cam tot  după *Reichardus*, *Tocilescu* la *T. Severinü*, *Xenopol* tot  acolo.

Amutria: se află la *Ortelius*  ntre r urile *Aluta* și *Tiarantus*; la *Reichardus* acolo, unde se varsă *Motrul *  n *Țiul *, *H. Franke* nu o amintesce; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ dela vale de *Brancoveni*; *Goosz* la gura *Motrului*, *Spruner* tot  acolo; *Froehner* tot  acolo; *Droysen* tot  acolo; *Tocilescu* lângă r ul  *Motru*, *Xenopol* tot  lângă r ul  *Motru*.

Felendova: lipsesce la *Ortelius*, *Reichardus* o pune lângă *Olt *, dincolo de *Castra Nova*, la *H. Francke* lipsesce; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o amintesce, lipsesce însă pe charta acestui op ; *Goosz* o pune la *Craiova*, *Spruner* aprópe de malul st ng  al  *Țiului*  n sudul *Amutriei*, la *Froehner* lipsesce; *Droysen* tot  cam pe acolo însă mai aprópe de *Țiul *; *Tocilescu* mai probabil  la *Br desci*, dec t  la *Craiova* s u *Pirlești*; *Xenopol* din sus  de gura *Motrului* pe malul st ng  al  *Țiului*.

Castris novis: lipsesce la *Ortelius*, *Reichardus* o pune lângă *Țiul *  ntre *Amutria* și *Pelendova*, *H. Francke* nu o amintesce, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o amintesce, dar n’o staveresce pe charta acludată; *Goosz* o pune aprópe de *C c leci*, *Spruner* la sudul de *Pelendova* aprópe de *Olt *, la *Froehner* lipsesce; la *Droysen*  nc  lipsesce, *Tocilescu* după *Goosz* la *C c leci*, *Xenopol* dela *Pelendova* spre res rit .

Romula: lipsesce la *Ortelius*, la *Reichardus* se află pe malul st ng  al  *Dunării*, aprópe de gura r ului *Novas*, unui confluent  de pe malul drept  al  *Dunării*; la *Francke* lipsesce. „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o amintesce fără de a staveri locul  pe charta sa; *Goosz* o pune la satul *Recica*, *Spruner*  n triunghiul  între *Olt * și *Dun re*,

la *Froehner* lipsește; *Droysen* lângă *Jiulă*, dela vale de *Pelendova*, *Tocilescu* la *Recica*, *Xenopol* dela *Castra nova* spre nord-est.

Acidava: lipsește la *Ortelius*; *Reichardus* o pune spre nord-vest de *Romula* (vezi această stațiune), *H. Francke* nu o amintește; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o amintește fără a o stăveri pe charta acludată; *Goosz* o pune vis-avis de *Slatina*, la *Spruner* lipsește; la *Froehner* încă lipsește, *Droysen* o situează pe malul stâng al *Oltului* spre nord de *Romula*, *Tocilescu* după *Goosz* în fața *Slatinei*, *Xenopol* în sud de *Romula*.

Rusidava: lipsește la *Ortelius*, *Reichardus* o stăveresc la *Ruși-de-vede*, *H. Francke* nu o amintește; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o amintește, însă fără a o stăveri pe charta acludată; *Goosz* o pune mai în sus de *Slatina* la gura riului *Luncavița*, *Spruner* cam pe la *Slatina*, la *Froehner* lipsește, *Droysen* pe la *Slatina*, *Tocilescu* după *Goosz* la vărsarea *Luncavețului* în *Olt* mai jos de satul *Slăvitesci*, *Xenopol* continuându-și zicacurile lui o pune spre nord de *Acidava*.

Ponte Aluti: lipsește la *Ortelius*, *Reichardus* o pune la *Slatina*, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o indică numai pe charta acludată, însă fără de a se exprima decisiv, la *H. Francke* lipsește. *Goosz* o pune la *Rîmnic*, *Spruner* din sus de *Slatina*, la *Froehner* lipsește, la *Droysen* așisderea lipsește, *Tocilescu* lângă *Rîmnicul Vâlci*, *Xenopol* din sus de *Slatina*.

Buridava: lipsește la *Ortelius*; *Reichardus* o pune din sus de *Slatina* dincolo de *Drăgășani* pe malul stâng al *Oltului*, la *Francke* nu se află amintită. „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o pune la confinea despre amădăi a *Transilvaniei* la așa numita „*Porta Romanilor*“, unde încă și astăzi s'ar' vedea urmele unor ziduri și valuri. *Goosz* e de părere, că s'ar' afla pe malul stâng al *Oltului* dincolo de *Călimănesci*, *Spruner* pe malul drept al *Oltului*

la confinea Transilvaniei, la *Froehner* lipsesce; totu cam pe acolo o pune și *Droysen*, *Tocilescu* în fața *Calinescilor*, *Kiepert* la *Rîmnicu*, *Xenopol* între *Slatina* și marginea Munteniei.

Castra tragana: lipsesce la *Ortelius*; *Reichardus* o pune pe malul stâng al *Oltului* pe la gura rîului *Topologu*, la *H. Francke* lipsesce, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ crede că ar fi între *Ghirisleu* și *Săcădate* în Transilvania, *Goosz* o situează nu departe de *Sălătrucu*, unde dice că încă pe timpul resbóelor cu turcii ar fi stat o fortăreță pentru apărarea pasului *Perisianu*; *Spruner* pe malul drept al *Oltului* la *Turnul roșu*, cam totu acolo și *Froehner*, *Droysen* la gura rîului *Lotru*, *Tocilescu* după *Goosz* nu departe de *Sălătrucu*, *Xenopol* pe malul drept al *Oltului* pela gura rîului *Topologu*.

Arutela: lipsesce la *Ortelius*, *Reichardus* o pune la *Rîmnicu*, pe malul stâng al *Oltului*, la *Francke* lipsesce, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ între *Glimboca* și *Colun*, *Goosz* între *Pitesti* și *Bratovesi*; *Spruner* la gura *Sibiului*, la *Froehner* lipsesce, *Droysen* la *Turnul-roșu*, *Tocilescu* la *Reșinaru*, care până târziu în evul mediu 'și-a păstrat vechiul nume de *Ructeli*, *Xenopol* la gura rîului *Lotru*.

Fretorio: lipsesce la *Ortelius*, *Reichardus* o pune pe malul stâng al *Oltului* pe la gura riulețului *Lotru*, la *Francke* lipsesce; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o aședă aprópe de *Făgărașu*, *Goosz* la *Pórta Romanilor*, *Spruner* cam pe la *Sibiu*, la *Froehner* lipsesce, *Droysen* o numesce *Pretorio augusta* și o situează pe malul drept al *Térnavei* la *Sighișóra*, *Tocilescu* după *Goosz* la *Pórta Romanilor*, *Tomaschek* la *Cornet*, *Xenopol* la *Turnul roșu*.

Ponte vetere: lipsesce la *Ortelius*, *Reichardus* (*Pons Vetus*) o pune pe malul drept al *Oltului* pe la *Cunen*, *H. Francke* nu o amintesce, „*Archiv für siebenbürgische*

Landeskunde“ o pune între Ugra și *Hevisz* zicându că acolo s'arū afla ruinele unui podū de pétră, *Goosz* dincolo de gura rīului *Lotriorū*; *Spruner* la *Sēlište*, *Froehner* la gura rīului *Sibiū* (Cibinū), *Droysen* totū acolo; *Tocilescu* după *Goosz* lângă vărsarea *Lotriorului* în *Ottū*, *Xenopol* la gura *Sibiului*, *Tomaschek* la *Cănenē*.

Stenarum: lipsesce la *Ortelius*, *Reichardus* o situéză la gura *Sibiului*, *H. Francke* nu o amintesce, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ crede, că arū fi din josū de *Elisabetopole*; *Goosz* o pune la *Ocna Sibiului* lângă *Riu albū*, la *Spruner* lipsesce, la *Froehner* și la *Droysen* încă lipsesce, *Tocilescu* o pune la *Ocna*, *Xenopol* la *Sibiū*.

Cedonis: lipsesce la *Ortelius*, *Reichardus* o pune la *Sibiū*, la *H. Francke* lipsesce, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o aședă lângă *Mediașū*, *Goosz* lângă *Mercurea*, *Spruner* la *Mercurea*, la *Froehner* lipsesce, *Droysen* la *Sibiū*, *Tocilescu* la *Mercurea*, *Xenopol* la *Sēlište*.

Acidava: la *Ortelius* se află *Argidava* la pólele munților între *Tiarantus* și *Aluta*, *Reichardus* o pune la *Mercurea*, *H. Francke* nu o amintesce, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o pune lângă *Mănăradū*, *Goosz* la gura rīului *Secașulū micū*, *Spruner* la *Sebeșulū săsescū*, cam totū acolo și *Froehner*, la *Droysen* lipsesce, *Tocilescu* după *Goosz* la împreunarea micului *Secașū* cu amēndouē *Tērnave*, *Xenopol* la *Sebeșulū săsescū*.

Apula: la *Ortelius* se află situată cam în centrulū *Daciei* lângă rīulū *Rhabon* séū *Marisius* (*Mureșulū*), la *Reichardus* totū acolo, *H. Francke* o aședă la *Alba-Iulia*, apoi totū acolo și după „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“, *Goosz* și ceialalți scriitori și chartografi, convenindū toți pentru pozițiunea acestui municipiū la *Alba-Iulia*, o putem și admite și noi.

(Va urma).

P. Broștēnū.

UNŪ MONUMENTŪ ISTORICŪ NEPREȚUITŪ.

Să nu credeți, lectori stimați, că vă pun înaintea vre-o raritate, de pe care ați putea descifra ceva referitor la popoarele primitive: nici ale Indiei, nici ale raiului pământesc, nici ale Nilului, nici ale Americii sudice, nici ale Heladei gigantice, nici ale Romei falnice....; acest merit să-lu secere arheologii de profesiune. Eu cred că noi nici n'avem trebuință să alergăm prin lumea largă după cestiuni arheologice, până când la noi acasă nu facem nici un pas, fără să avem sub picioarele noastre neperitori tesauri arheologici.

Veniți dar cu mine să călătorim în aceste zile încântătoare ale primăverii în sus pe valea cea romantică a Mușului, căci pre lângă frumsețele ce ni-le oferesce natura cea prădătoare, veți avea ocaziune să vedeți un produs, care prin vocea sa răgușită va fi în stare de sigur să bată cu succes la urechia celui ce va avea darul să-lu înțelégă!

Colo sus în distanță de vre-o 30 kilometri dela comercialul și industrialul orașu Reghinul săsesc, unde Mușul iese dintre regiunile cele selbaticu-romantice ale Carpaților nord-ostici, pre țărmurile dreptu alu acestui riu classic, se află un sat neînsemnat, locuitu aproape numai de români agricultori și comerciali, și se numesce *Deda*. Dacă nu alții dar cel puțin unii dintre căletorii, cari 'și caută de de-ale sănătății pre la scaldele cele unice în felulu seu ale Borsecului, pot face o pauză în această comună și vrednicul parochu localu Leonu Popescu le va sta la dispoziție, și cu plăcere le va arăta monumentul, despre care voescu să vă amintescu.

În turnulu modestei biserici române ortodoxe orientale se află trei clopote. Celu mai micu nu are mai multu decâtu 20 Chilogrami. Căutați bine la densusu și fără de armatură la ochi puteți descifra bine anul 1151, apoi litera *A*. și o cruce plecată de forma unui *X*. Mie mi-a trasu aten-

țiunea asupra acestui obiectu neprețuibilu fericitulă și de pie memorie *Ioană Popescu*, repausatulă parochă ală comună cu veteranulă și binemeritatulă învățătoră pensionată de acolo *Constantină Morăriană*. N'amă voită să credă, cu tôte că nici când nu trăsesemă la îndoială onorabilitatea acestoră doi bărbați venerabilă; m'am suită în turnă și amă vădută că este așa. Depărtându-me din comună, 'mă făceamă împutări, că ôre bine amă vădută, oră nu; și la 1889 în Augustă, ducându-me să daă onórea cea din urmă gârbovitei mele mame, care trecuse la cele eterne, fără să-i potă mulțumi cu graiă viă pentru câte a suferită întru creșterea mea, atunci spre a'mă linisci consciința, me mai suiă odată în turnă și cu ochiă pătrunđetoră cetiă pre amintitulă clopoțelă crepată deja: „1151..... A..... X“.

În fața ună omă nepricepătoră atari lucruri sântă indiferente; dar cine cunósce însemnătatea anticitățiloră, acela nu pôte remânea tăcendă, ba! e datoră să alarmeze lumea cea înțelegătore, ca astfelă fenicele celă mortă să se creeze din propria sa cenușă. Amă cercată pre la bētrâniă din comună, și totă ce amă aflată pozitivă referitoră la originea acelă monumentă este, că acelă clopotă s'a adusă la biserica cea vechiă (ce esista înainte de anulă 1842 la póla cimiteriului) *dela mănăstire*. Despre mănăstirea Dejiă a raportată fericitulă metropolită Br. de Șaguna în istoria bisericească, după cum l'a înformată fie iertatulă parochă Ioană Popescu. Mănăstirea s'a aflată pe valea cea romantică a rîulețului Bistra și s'a dărîmată sigură pe timpulă prigoniriloră religiozitate asupra bisericei române din partea catolicismului apusenă și din partea calvinismului, căci sciută este, că principii Transilvaniei aparțineau la religiunea calvină. Nici în istoria bisericească mai susă pomenită, nici în alte locuri competente n'amă aflată nimică referitoră la originea mănăstirei. M'amă întorsă dară la tradițiune și amă ascultată poporulă de prin prejură, decă nu mă potă înțelege cu stâncile cele mute, cari stău și acum în preajma mănăstirei, ca

și cum nu mâna cea necalculătoare a naturii, ci spiritul celui mestegitor al omului le-ar fi așezat acolo, bună oră ca și Egiptenii obeliscii și piramidele lor. Dela popor înșă amă auđitū puțină, nisce tradițiunii obscure și aprópe neînțelese despre unū *Troianū* (de sigurū că va fi numele lui Traianū împăratulū) și despre *Stefanū Vodă*. Istoricul nostru Laurianū în opulū sēu „Istoria Românilorū“ amintesc despre drumurile de țară ale Daciei, și între acele unulū este, carele împreună Ardealulū cu Moldova pre valea cea încântătoare a Murșului. Când s'au măsuratū ântēia oră oștirile romane cu ale Dacilorū la Cristurulū de câmpie, cu bună sēmă vorū fi observatū învingătorii, că regiunea nord-ostică a Ardélului merită să fiă considerată din punctū de vedere strategicū *per eminentiam*, și de aceea încă de pe atunci se vorū fi îngrijitū, ca să pótă comunica între sine câtū mai ușorū ținuturile interne cu părțile păduróse, așa dară vorū fi așternutū calea, despre care face poporul pomenire până ađi. Și când considerămū abundența pietrilorū de prin acele regiuni, putemū afirma fără de scrupulū, că Romanii cei atâtū de iscusii întru organizare, vorū fi clăditū în faptă drumū, carele este destoinicū să înfrunte chiar și cerbicia vécurilorū. Între împregiurări normale, comunicațiunea se conservă chiar prin îngrijirea poporului; dar când se ivescū timpuri vitrege atunci cu dintele timpului consumă chiar și omulū din prestațiunile antecesorilorū. Aū nu ne spune cronicarulū, cum de altmintrea vestitulū împăratū Adrianū... din jalușiă cătră gloria lui Traianū, a nimicitū podulū de preste Dunăre?... După strămutarea legiunilorū romane atare colonie de sigurū se va fi simțitū bine prin acele ținuturi încântătoare și destulū de scutită de asupritorii nenumerați, căci la vestū, nordū și ostū era bine fortificată de însăși puternica natură, ear la sudū s'a scutitū pre sine parte prin negligarea călei lui Traianū, parte prin părăsirea multorū ținuturi.

Înfătoșându-ne lucrulū astfelū, ne putemū esplica originea clopotului din cestiune ca și o reliquie de vre-o 800 de anī

aşa, că în regiunile acele a trăit o colonie română, care descindea dela adevăratele colonii romane. Şi fiind-că istoria bisericească ne învătă că Românii au trecut în Dacia ca creştini, nu e greu a înţelege că aceşti români creştini şi-au păstrat, pre lângă limbă şi datini, chiar şi religiunea strămoşască, şi de aici apoi ar fi posibil să esplicăm că clopotul din cestiune a fost vărsat în anul sus amintit. Istoria profană ne arată că pre timpurile acele trecură prin ţara noastră Germanii şi Francesii ca expediţiune cruciată contra Turcilor, şi că totu pe atunci se amestecă mai ântăiu Bisantinii în afaceri interne de ale ţerilor noastre. De cumva n'ar fi esistat popore creştine de ritul oriental, cu anevoie am fi în stare să aflăm cauza suficientă, pentru care să se fiă simţit îndemnaţi Bisantinii a se amesteca în afaceri de ale ţerei noastre. Verosimil dară că poporele de prin Ardél, mai ales din părţile nordostice, au fost români de religiunea ortodoxă orietală şi ca atari vor fi avut templele lor, aşa dară şi clopotele lor. Întru această credinţă ne întăresce şi următorul cântec poporal, pre care l'am audit ântăia óra dela fiă iertată mama-mea, care l'a audit în flórea etăţii sale dela fratele seu Văsilica, ce era să se facă teolog, de nu devenia pradă unui morbu neacceptat. Êtă cântecul!

Prin poiana înverdită
 Şi cu florî împodobită,
 Cine Dómne o să fie
 Cu aşa mândră solie?
 Este Domnul Stefanu Voda
 Ce vine dela Moldova!
 Ţine-lú Dómne multú şi bine
 Cu toţi cei de p'ângă sine,
 Că de când vine la noi
 N'avemú atâte nevoi!

Originea acestui cântec poporal o aflăm în relaţiunile ce sustau pre timpurile seculului XIII, XIV şi XV între Ungaria şi Moldova. Persecuţiunile catholicilor apusenî contra orientalilor datéză încă de pre atunci. Radulú Negru nu a

părăsită țara Făgărașului din alte motive, fără numai din cauze de proselitism. Când Ludovicu, falnicul nostru rege, s'a reîntorsu dela Aversa, unde se dusese ca să resbune mórtea fratelui său Andreiū, nu mai aflase în frumósa Marmăție pre șoimaniī seī, cari cu Dragoșu în frunte sciaū înfrēna pe Leahulū celū cutezătorū. Și óre nu proselitismulū apusēnū a forțatū pre o parte din Romāniī Marmaroșeniī să-și caute patriā nouă?! Da! Romānulū 'și iubescē cu ardóre atātū legea, câtū și limba sa; și când e vorba să se atingă dușmanulū celū îndrāsnețū de una seū de alta, atunci nu se mire, decā înainte de a-și ajunge scopulū va trebui să trecā preste multe miī de cadavre de vitejī!

Multe vorū fi avutū să îndure protostrābuniī nostri, pentru ca să-și apere credința lorū strāmoșescā, dórā mai multe și mai grele asuprirī, decātū cele de pre timpulū nāvālirilorū barbare! Dar Dumneđeulū celū viū alū nostru l'a mântuitū pre Romānū din tóte ispitirile vicleanulū, și în butulū toturorū uneltirilorū meștesugite ale reū voitorilorū, l'a conservatū ca să fiā propagătorulū ideilorū märețe din némū în némū.

Nu ținū să fiā dreptū-aceea vre-o judecatā forțatā, că Stefanū Voda „principele regilorū“ după cum 'lū numescē papa Romeī Sixtū IV, împacāndu-se cu Mateiū Corvinulū și primindū dela acesta dreptū semnū de împacūire castelele din Ardélū „Ciceū și Cetate de baltă“ mai de multe orī va fi întreprinsū din Suceava escursiuni — bună órā de vēnatū — până la unulū seū celalaltū dintre posesiunile sale! La Bălcescu aflāmū, că Stefanū Voda avea datina cea nobilā, că de câte orī finia victoriosū câte unū resboiū, da laudā lui Dumneđeū prin aceea, că zidia câte o mânăstire. Și de nu mă înșelū, elū a domnitū 47 anī și a întemeiatū 42 de mânăstiri. Acum decā despre întemeierea mânăstirei dela Deda n'avemū nici o urmă pozitivā, óre este forțatū lucru a admite că acestū principe nobilū o a înfințatū, după ce calea cea mai óblā și mai comódā între Suceava și Ciceū trebuia să conducā nesmintitū

pre la gura Murășului, adecă prin locul unde se vedă și astăzi ruinele mănăstirei? Da! Eă țină, că pe locul unde se află acele ruine, a fostă mănăstire și împrejură ună sată frumosă numită *Bistra ori Bistrițioara*, ce data încă din timpurile descălecărei coloniilor romane în Dacia. În satulă acela a fostă biserică română, căre în decursul vécurilor se va fi ruinat; și pe când trecu Stefană Vodă la Ciceă, i-se va fi făcută milă de poporă și va fi lăsată să se clădescă biserică nouă, mănăstire, după cum avea dănsulă datină. Clopotulă dela biserică Bistreniloră 'lă-va fi pusă în turnulă mănăstirei, ear apoi după dărîmarea mănăstirei pe la finea seclulă XVIII clopotulă va fi ajunsă în posesiunea noă înființatei comune Deda, ce se află cam 10 chm. departe de ruinele mănăstirei.

Nu voiescă să obtrudă nimenui acéstă părere a mea individuală față de originea acelu clopotă; voescă prin acéstă numai să prepară ună felă de modă de gândire asupra acestei reliquiă ca cineva mai competentă de câtă mine să-și facă óreși cum obiectă de predilecțiune din acestă tesaură întru adevără neprețuibilă, carele, opineză eă, că va să verse multă lumină asupra multă combătutei nóstre existențe continue în țerile, ce odinióră aă formată Dacia lui Traiană!

Atragă decă prin acéstă atențiunea competențiloră nostri archeologi asupra acelu clopotă, după care vénéză acum de ună șiră lungă de ani familia bar. K....., ca nu cumva să se dică óre-când, că eă ca și fiă ală acelei comune, n'amă sciută apreția ună clenodiă atătă de valorosă!

Teodoră Ceontea.

STUDIU FILOLOGICĂ.

Cuvinte comune, purcese din rădăcina cac.

În lucrarea despre Caucalandă amă arătătă că o rădăcină trebuie scrutată sematologică, adecă: după înțelesură și că aceste trebuiescă clasificate etc. În clasa primă amă pusă *cac* cu înțelesulă de *munte*, și de conceptulă acesta se țină cele înșirate sub a) sino-

nimele: stâncă, pétră, délű, colnicű, movilă, dălmă, dâmpű, pentrucă aceste tóte staű mai înalte désupra feței pămēntului. În numirile geografice ce le-amű înșiratu în numerű destulű de mare, sperű că se va primi de doveditű aceea, ce amű vrutu să arătű.

Aci amű să continuezű cuvintele comune, purcese din ră-dăcina *cac*.

A) *Cac* însēmă totű ce e mai désupra unű objectű, și totű objectulű ce e rădicatű désupra feței pămēntului.

Kakud, în sanscrita, vĕrfű, creștetű, kakudmant, sert. vĕrfű de munte, creștă de munte. Cacumen, în latina, vĕrfű de munte, de arbore, de casă etc. cacume în italiana. Cacumen purcede din rădăcina *cac* și sufixulű *men*, decű *cacmen*, însă pentru eufoniă a intratű *u* între rădăcină și sufixű. În italiana a căđutű *n* ca și la noi din lumen, culmen, lume culme. Cocuzo și Cucuzo it. Coqote sp. *Cócăřă* rom. atăta cătű cacumen. În sanscrita vĕđurămű *kak* — *ud*, (*ad* = *da*, *fa*, *sa*, *za*) în locű de *Kakda*, dar eară pentru eufoniă *da* s'a schimbatű în *ad* = *ud* și acēsta e cauza și în formele romanice citate.¹⁾

Cocagnia și Cuccagnia it. Cocagne fr. Cucana span. dar de origine italiană. În Neapole s'a rădicatű unű felű de piramidă fă-cută cu stelagiurű și în aceste se băgaű plăcinte, fripturű și beuturű, apoi se învita poporulű, ca să se ospeteze. Acēsta festivitate a Neapolitanilorű se ținea la capĕtulű carnavalului și pe spesele regelű. De aci s'a formatű la francezű *pays de Cocagne*, pămēntulű seű țara Cocania, o țară ideală, unű eldorado, în care ómenű trăiescű bine, unde staű mâncărilor gata. Și la noi se aude de o țară „unde staű plăcintele și puű friptű pe gardurű“, unde ómenű trăiescű lumea albă.

Cocaiă la romăni, anume în Lipova până nu era punte peste Murēșű și trecėu cu brodulű (unű felű de luntre lată și pătrată), în mijloculű Murēșului s'a bătutű unű stĕlpű mare, de acesta, anume de unű grumazű alű stĕlpului s'a legatű pălămariulű (funea grósă), de care se acăța luntrea. Acestű stĕlpű naltű din Mureșű se numia Cocaia. Cocaia vine din o formă orű Cocalia orű Cocania, pentrucă în limba nóstră *l* și *n* dintre vocale adeseorű se înmóia în *z*. Cocagnia din Italia cu Cocaia din Lipova sűntű de unű conceptű.

¹⁾ Ámblândű în cause urbariale prin pădurű și delurű, mai multe locurű se numiaű „la cócă“ și mi s'a spusű, că cóca e colo susű în délű; așa dară la vĕrfű, la creștetű, la spate de délű. Între localitățile din România se află trei: Coca, cocui, munte.

Kaukalion gr. unŭ idolŭ, o statuă de mărimea unui omŭ, séu și mai mare. Kakala gr. la Hessechiu, însemnă zidŭ, ce asemenea are conceptulŭ de înaltŭ; dar *al* în aceste cuvinte însemnă: înaltŭ.

Cucumella, la Etruscii în Italia, a însemnatŭ, dâmpulŭ de mormântŭ. Ciocla rom. unŭ brațŭ, o grămadă de fânŭ, de lemne etc.

Din *Cac* = înaltŭ, rădicatŭ s'a formatŭ: *Κοχέϊω* gr. (Coheïo) eŭ rădicŭ, eŭ înaltŭ; séu mă rădicŭ, mă înaltŭ. Asemene din *Cac* la noi: eŭ *cucuiŭ* pe cineva, séu mă *cucuiŭ*, adecă: me suiŭ, mă rădicŭ. Copilulŭ s'a cucuitŭ în vârfulŭ nuculuiŭ; mama a cucuitŭ copilulŭ pe scară etc. Din *rad*, ce însemnă: munte, înaltŭ etc. e la noi: *răd-icŭ* (*ic* = *ig* e latinulŭ *ago*, facŭ; hornulŭ fumeğă = face fumŭ). A *cucui* în altŭ înțelesŭ însemnă: a adormi, a fi somnorosŭ; aci e înțelesŭ contrariulŭ de conceptulŭ: *naltŭ*, pentrucă a adormi are conceptulŭ de a apleca capulŭ în josŭ. *Cucuișŭ* rom. locŭ înaltŭ pe delŭ, în arbore etc. Nu te poți sui pe delŭ de atâta *cucuișŭ*.

B) *Cac- însemnă urieșŭ etc.*

Ce în natură e mai înaltŭ, adecă munte, delŭ, se personifică de omŭ urieșŭ, adecă omulŭ, carele *după trupŭ* e mai mare, mai înaltŭ.

Urieșii, cari se amintescŭ în povești și în mitologii, nu au esistatŭ, ei sântŭ numai nesce personificațiunii mitice, sântŭ din începutulŭ unui cultŭ divinŭ a stării primitive a genulŭ omenescŭ.

a) *omulŭ, carele după trupŭ e mai mare.* Muntele *Caucasus* s'a personificatŭ de urieșŭ. La Cedrenŭ muntele Caucasŭ e închipuitŭ mitologicce ca unŭ urieșŭ și ȳice: „Acela (Thurus) pe Caucasŭ, omŭ puternicŭ și de viță de urieșŭ, atăcându-lŭ cu resboiŭ, l'a învinsŭ și ucisŭ”.²⁾ Dar cine-ȳ Thurus? Acesta e altŭ munte în Asia mică, e Thaurus (și Antithaurus). Numele *Caucasus* stă din *Cauca*, munte și din *as* (= *az*), ce purcede din celticulŭ *as* = *ais* (în altă formă *aith* = *at*) și însemnă terenŭ; *os* gr. *us* latinŭ din numele *Caucas-us* e de prisosință pentru de a însemna munte séu terenŭ de munte; dar atunci când *Caucasus* e personificațiune, *os* ori *us* e de lipsă, pentrucă însemnă: omŭ, ființă, locuitorŭ; decȳ *Caucasus* ca urieșŭ însemnă: omŭ din terenŭ de munte. *Thurus* eară e urieșŭ, eară e personificațiune mitologică, carele a învinsŭ pe urieșulŭ *Caucasŭ*. *Thur* purcede din *dar* (*tur*) munte și *us*, omŭ. Firesce, că urieșii *Caucasus* și *Thurus* nu au esistatŭ, decâtŭ în

²⁾ Cedrenus I. 30 Is (Thurus) Caucasum potentem hominem, gigantigenam aggressum bello vicit et occidit.

închipuirile popórelorú, dar acésta închipuire adeseorí 'și are basa sa în istoria antică a popórelorú, când unú poporú (p. e. din Thaurus) a învinsú altú poporú (p. e. din Caucasus); séú s'a învinsú prin cultulú divinú, și astfelú urieșii sîntú și personificațiunii de popóre.

Cacus urieșú în Roma. La picióarele muntelui Aventinú în Roma a fostú o peșteră unde a trăitú Cacus și sora sa *Caca*. Cacus a furatú vitele lui Hercules, dar sora s'a l'a trădatú și Hercules cu busduganulú a ucisú pe Cacus.³⁾ Aci asemenea cultulú grecú a învinsú pe celú romanú vechiú.

Caco, la Spaniolí, lotru iclénú; Chocho, sp. o fință fabulosă, cu carea se sparie copiii, decí eară unú urieșú.

Ciclopíi (Kyklopes) sîntú urieși, după mithologiă fiii lui Uranú și a Gaeei; după Homerú sîntú urieși cu unú ochiú în frunte și reprezentantele lorú e Polyphemos (omú cu multe glasurí) și locuiescú în Sicilia. După mithurile mai târđie sîntú calfele lui Hephestos, la Romaní Vulcanus, đeulú foculú) și lăcuiescú în mijloculú Aetnei, a muntelui vomitorú de focú. Cu unú cuvêntú Ciclopíi sîntú personificațiunile munților vomitorí de focú, și fiindcă unú astfelú de munte are craterú séú gură, pe carea iese foculú, Ciclopíi s'aú închipuitú cu unú ochiú în frunte. În realitate ciclopulú e muntele și ochiulú e craterulú lui.

Numele *kyklops* de regulă s'a dedusú din greculú *kyklos*, rotundú de formă cercú, inelú, ciclu; și din *ὄψ* (*ops*) ochiú, față, decí s'a esplicat de omú: cu ochiu rotundú; nicí îndoéllă, că după limba grecă comună, acésta etimologie e bună, și pentru acésta ciclopulú Polyphemú se închipuesce cu unú ochiú în frunte, dar după adevêrú nu e așa. *Kyk* (*cyc*) purcede din *cac*, *cauc* și însémnă munte, *lo* e = *la*, locú, séú e *al* = naltú cum amú arătatú la cuvintele *kyklas* (ciclade) insulele de stêncă; eară *ops* nu e greculú *ops* = ochiú, ci *op* e = *pa*, *va*, *fa*, *ba*, ce însémnă prejurú și e strămutatú în *op*, *s* din capetú remășiță din *os* = *as*, *is*, *es* și însémnă omú; decí *kyklops*, omú din prejurú de munte naltú, séú de locú de munte.⁴⁾

³⁾ L. Preller Röm. Myth. p. 648. vermag ich die Fabel von dem *Riesen*, der die Rinder des Hercules stiehlt, in Rom, doch nicht für so alt zu halten. Preller arată în acésta pertractare, învingerea cultulú vechiú din Roma prin Hercules, Evander, Aeneas etc.

⁴⁾ *Dryops* e unú omú din poporulú *Dryopilorú* (*Dryopes*), unú trunchiú de poporú, carele a locuitú la muntele Oeta, mai târđiú în Peloponnes (Morea din Grecia). *Dry* însémnă arbore, pădure; de aci *Dryadele*, nimfele de arborí, de pădurí; *ops* în *Dryops* e *op* = *pa* prejurú, *s* omú, și astfelú *Driops*

După forma *kyklops*, e mai de aproape numele *Ciclova* (*ov = op*), sat în Caraș lângă Oravița, și aproape în pădure și în delu cu stânci, e mănăstirea *Ciclova*. *Gigas* grec. înseamnă urieșu; *gig* precede din *cac = kyk* străformatu în *gig*, și înseamnă; a) munte, b) naltu; *as* (= *es, is, os, us, ys*) omu, deci *gigas* = omu de munte, seu omu naltu, mare.

Însuși numele *Urieșu* înseamnă asemenea ori omu de munte, ori omu mare, naltu.⁵⁾

b) *Omulu*, carele după etate e mai mare. *Kokyai* grec. moși, strămoși, protopărinți, deci cei mai bătrâni decâtu noi. *Chocho* (*Ciocio*) span. omu bătrânu. Românii din Banatu dîcu *Ciacia* cătră unulu, carele e mai bătrânu, fiă unchiu, fiă străinu, dar mai bătrânu.

c) *Omulu*, carele după demnitate e mai mare.

Domnu, domnitoru, căpetenia, atare diregătoru.

Chah în *Persia* e regele domnitoru, domnulu celu mai mare. În vechime la *Persi*, *Avari* și la alte popore, domnitorulu și povățitorulu de oste s'a chematu: *Kayavos* scrisu grecesce, *chaganus* scrisu latinesce, *Caganu*; *Kag, chag, cag* = *cac* = mare, naltu, și *an* = omu. *Chakan* la *Turci*, *Tatari* principe, titlulu principiloru de origine turco-mongolică. *Chachan* cândva titlulu rabiniloru la *Evrei*: de aci ađi *Chachan-Bașa* căpetenia bisericescă a *Evreiloru* (*Jidoviloru*) din *Turcia*, și are în statu rangulu ca de unu mitropolitu.

Cacique (la *Bouillet*) nume seu titlu, cu care mai multe popore din *America* numescu căpetenia loru. *Caciczgo* la spaniolii demnitatea unu *cacique* în *America*. *Chachican* span. servitorulu seu îngrijitorulu celu mai mare într'o economiă (bine), adecă unu spanu la unu domnu de pământu ori la statu.

nu înseamnă omu cu ochiulu de lemn, ci omu din prejur, din locu de pădure, deci *codrianu*, *pădurianu*. Când *Helenii* au cuprinsu *Grecia*, aci au aflatu poporele: *Abanți*, *Cauconi*, *Dryopi* și *Lelegi*; și *Driopii* au fostu strimtorai de *Dori*. *Dryokolaps* gr. e o pasere ciocnitore de arbori, *υδροορ* (*hydrops*), unu morbū de apă; *Kekropia* cetatea din *Athena*, *Kekrops*, fundatorulu ei, — tote aceste și altele arată că aci nu pote fi vorba de *ops*, ochiu, față.

⁵⁾ *Ar* înseamnă, munte, de aci *Aria* o țeră muntosă în *Asia* vechia, = *muntenia*, țară de munte. Acestu *ar* trece în *er, ir, or, ur* cu înțelesu de munte și apoi de mare, naltu. *Oriás* la ung. urieșu la noi, din *ur*, munte, naltu, și *ias, ieș* = omu, *οροσ* grec. delu, oreios și *orenios* adj. de delu, ținătoru de delu. În altă formă: *Orion*, unde *on* e = *an* omu, deci în locu de: *as ias*. *Orion* e constelațiune pe ceru, are și numele *Orius* și se numesce urieșulu cerulu. *Oreades* gr. nimfele de deluri. L. Preller Griech. Myth. I. 350—354. *Riese* nemț. urieșu, din *rad, rat, ras*, și diftongitu; *ries*, munte, ori naltu, mare, și *e* = omu.

Cocobasilii erau nesce demnitarî regesci cari aũ statũ în fruntea ostilorũ. *) *Coco* aci apare ca adjectivũ.

Coconũ la romãni, în România e titlũ și cãtrã boierî bêtrãni și cãtrã diregãtorî mai mari sãu mai mici, dincõce de Carpați coconũ se dice în locũ de domnișorũ și *cocõnã* orî *coconișã*, în locũ de domnișorã. Coconũ e formã ca: Caganũ. *Ciocoiũ* în usũ numai în România, cãtrã boierî în genere, cãtrã diregãtorî, dar s'a lãțitũ și preste alții. Ciocoiũ, põte cã a avutũ forma: coconiu, orî cocoliu. *Cochi-vechi*, dupã documentulũ lui Hurũ e unũ titlu de diregãtorũ naltũ. Acela, carele a fostũ de trei orî alesũ de consulũ prefectũ, campodux, cãpitanũ mare sãu vornicũ, se numia Cochiu-Vechiu. În *vechiu* se pare a fi conceptulũ de: senatorũ, earã în *Cochiu* e: *cac* = mare, naltũ, lat. grandis, fr. grande.

d) *Cac însemnã a sãri, a salta*. Ciaccona la Italiani, Cachucha la Spaniolî, unũ danțũ, ce unulũ singurũ 'lũ jõcã, 'lũ sare; Chacona, la spaniolî unũ danțũ naționalũ. Danțũ (tan-țũ) din *dan*, ce asemenea însemnã între altele, munte, naltũ, *a te rãdica*; saltũ din *salio sãrũ*; decî acțiunea de a sãri, salta, dãnțui, în carea omulũ se rãdicã, se înnalțã.

e) *Cac însemnã micũ, puținũ etc.*

Cac are și înțelesũ contrarũ conceptelorũ de sub a) b) c).

Cacula lat. slugã, unũ servitorũ de catane. Sir e titlũ înnaltũ; dintr'o rãdãcinã e și servus; micũ e dintr'o rãdãcinã, din carea latinulũ: mag-nus (mic = mag) mare, naltũ.

Cicus lat. sfãrmiturã, bucãțicã. Cica ital. așã de puținũ, cãtũ nimica; chica span. micũ, — chico congrande, adecã: micũ cu mare. Chico span. copilũ micũ, chicote, persõnã de totũ tãnerã. Cichino ital. o bucãțicã, o țirã, puținũ; cigolo și cigulo ital. micũ, puținũ; cacho span. unũ dãrãbelũ, deosebî din fructe tãiate; Cucciolo it. micũ. Aci putemũ înșira; Kicsi ung. (chici) micũ; csekély ung. (cec-el) puținũ. Cocolone ital. a se pituli, a se face micũ: a se *guguli* rom. totũ aceea; nemț. niederhocken. Totũ deodatã aci se põte înșira și greculũ; kakos (cacos) rãũ, slabũ, *κηζος* la Ionî.

C) *Cac însemnã capũ și ce e pe capũ, și totũ ce pe trupũ e mai rãdicatũ.*

*) Cynamus lib. IV. c. 24. Denique Toronum ac Tigranem ac Chrisaphium virum Cilicenum et quos *Cocobasileos* vocant, qui militaribus copiis et ipsi praeerunt. Basileos gr. însemnã rege, craiũ; *bas* = *bad, bat*; cu tõte înțelesurile înșirate aci pentru rãdãcina *cac*, — decî *bas* domnũ, *il* = mare, *eos* (ca mai susũ *ias*) omũ; de aci la noi: Vasilie. Acãsta e rãdãcina pentru; *vas-al, bașã, pașã* etc. *b* = *f, p, v*.

a) *La omă*. Capulă e ce stă mai susă la omă. Ce însămnă munte însămnă și capă, și ce însămnă capă însămnă și domnă etc. cum vădurămă mai susă. *Cac* însămnă capă, de aci cocca ital. creștetă; cocote și cogote span. céfă (cef = cap, din ce *a* a trecută în *e* și *p* în *f*, — chef fr. Kephalos grec. etc). Cocuzzo ital. și diminutivă: cucuzzolo ital. creștetă (din créstă, unde *cre* e din *car* = cap, asemenea: creri etc.); cucotá (Dicț. Ac. R.) creștetă; cucuzza ital. capă. Din *cac* = cap, ce trece în *cog*, ca în cogote, e latinulă *Cog-ito*. rom. cugetă, ce e o acțiune a capulă; din *cac* e rom. *ghicescă*, asemenea o acțiune a capulă. Cicur lat. înțeleptă, blândă etc.

Și përlulă de pe capă 'și are numele din *cac*, capă. *Kac'a* în sanscrită, lat. capillus (din cuvântulă cap) përlulă de pe capă; lat. și crinis (din *car* = *cap*); cikura sanscr. kikkinos gr. ciccinus lat. përlă încărlăgită, cărlonță; ciocca ital. moță de përlă pe capă; ciocuta ital. tufosă, *chică* rom. Cocota și cogotera span. përlulă legată în tufă, ce cade pe céfă.

Kuc'a în sanscr. și *c'uc'uka*, țță ce e rădicată pe trupă, *ku'ca* și a suge, cioccia ital. csecs ung. (ceci) asemenea țță. Ciocciare ital. a suge. Kukci în sancr. Cioch în hibernă, fóle; dar și alte; imflături pe trupă: coccia ital. imflătură mică, ciccione ital. imflătură de sânge; *kac'ca* în sanscr. sgaibă (scabies lat. *cab* = cap) bubă; *Kac'c'ura* sanscr. sgăibosă, bubosă; cicatrix lat. locă, semnă be bubă; Coccyx lat. osulă dela nódă, pentrucă e eșită din spinare.

Cocoră rom. imflătură, cacho și gacho span. gâbulă din spate, *cocôșă* rom. imflătură din spate, omă cu cocôșă séu *cocoșată*; Höcker nemț. cocôșă în spate. *Cucuiă* rom. o rădicare, înălțare pe trupulă omulă, m'a lovită cu bota în capă, de mi s'a rădicată cucuiă; a crescută buba, de a capătată cucuiă; chichon span. cucuiă în frunte, ciccione ital. cucuiă. Cucuiă se pôte reduce la o formă: cuculiu oră cucuniu.

b) *La paseră*. Paserile aă moță, créstă pe capă. *Ciocărlia* lat. alauda, nemțesce Lerche, are moță pe capă. Coquillade fr. ciocărlă, nemț. e tradusă cu Haubenlerche (ciocărlia cu céptă, Haube asemenea purcede din cap, *c*, în *h*, *p*, în *b*). Ciocărlia la spaniolă: cogujada și cogujada, adică: cocuiată, proveđută cu cucuiă. Chauchois fr. Kappentaube (golumbă cu căciulă, kap = capă); Chauchevis fr. Haubenlerche (ciocărlia cu céptă) în pays de Caux, în Franca, unde și muierile pentru portulă loră de céptă aă asemenea nume. În *ciocăr* din ciocărlia, mai de aprópe stă forma: cocoră, și *lia* din *la*, diminutivă, adică: mică, sub acestă conceptă cade cuvântulă: cocardă.

c) *Cac* însămnă acoperemântulă de capă și ce se pune pe acoperemântă.

Din *cac*, rom. căciulă, îmbrăcământ, acoperământ de cap; din forma: *cacala*, *cacula*, unde alu doilea *c* s'a înmoiat. *Cucula* și *cucullus* lat acoperământ de cap, *cuculle* fr. căciulă de călătorie; *Coqueluche* fr. acoperământ, de cap pentru călugări; *coqueluchon* nemț. Kapuze. *Cogulla* span. Kapuze, *cuculla* și *cugulla* span. în genere acoperământ de cap, căciulă. *Csákó* ung. caciulă pentru soldați, *csuklya* ung. (ciuculia) Kapuze.

Noi avem încă și cuvintele: *Cucă*, acoperământ de cap alu fostilor domnitori din Moldavia și Valachia; apoi avem: *cucimă* și *cugmă* (în Dicț. Ac. Rom.) și *cucumă*, o căciulă, acoperământ de cap.

Așadară *cac* = cap. Cumcă îmbrăcământul de cap se numește dela cap, se dovedește și prin altele. *Cape* fr. capuce fr. *capichon* fr. Kapuze nemț. și *Mönchskappe*; *Kappe* și *Käppchen* nemț. căciuliță; *cappello* it. pălărie, *cappuccio* ital. Kapuze, *chapeau* fr. pălărie, *chapeline* fr. coifulu gavalierilor vechi. *Coifă* rom. din cap, unde *a* s'a mutat în *o* și diftongit, *p* în *f*; *capită* și *céptă* rom. și precum amă mă arătată *Haube* nemț. e: caupe. Dar să demustrăm și cu altă rădăcină. Gal în celtica însemnă cap, de aci *galea* la Latină, o căciulă pentru ostași; din acestu *gal*, (trechendu *g* în *c* e și *cal*) avem: *glăbețu și clăvețu*, glăvățnă = capățnă; avem: *clopă* pălărie, ung. *kalap*, *g = h*, *g* la slavă trece în *h*, de aci: hlava, cap; — și din gal, la noi glugă, acoperământ de cap, etc.

Cocarde fr. cocardă, o înzestrare de pene și pantlice, ce se pune militarulu pe coif, ce se pune și pe ceptele muierilor etc.

Din căciulă avem verbul: a se căciuli cuiva, adecă; ași lua căciula înainte cuiva, a se umili, a se ruga etc. Aci s'arū înșira căciulia (p. e. de cépă) ca o căciulă mică.

(Va urma).

Dr. At. Marienescu.

PARTEA OFICIALĂ.

Nr. 87/1891.

Procesu verbalu

alu comitetulu Asociatiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporulu român, luat în ședința dela 18 Martie n. 1891.

Președinte: G. Barițiu. Membrii prezenți: Dr. Il. Pușcariu, vice-preș., I. Hannia, P. Cosma, I. Popescu, I. St. Șuluțu, Z. Boiu, I. G. Popu, Nicolau Toganu, bibliotecaru.

Secretaru: Dr. I. Crișianu.

Nr. 47. Voindu a satisface însărcinării ce i s'a datu prin concludulu comitetulu din ședința dela 1 Decemvrie 1890 Nr. prot.

147, biroulu Asociațiunii presentă datele, ce și le-a câștigat relativ la salarisarea profesorilor dela școlile medii românești din Transilvania și propune (Ex. Nr. 21, 29, 33, și 69 ex 1891) ear comitetul decide:

— În scopul esecutării conclusului luat în ședința dela 1 Decembrie 1890 sub Nr. prot. 147 alinea 1—3, având în vedere atât datele, din cari se vede modalitatea, după care sîntu salarisate puterile didactice dela școlile medii românești din Transilvania, câtu și împregiurările locale, se decide:

Puterile didactice dela școla civilă de fete cu internatū a Asociațiunii transilvane voru primi cu începerea anului școl. 1891/92 următoarele emolumente:

1. *Învțătorū suplenți:*

a) salarū 600 fl. b) banī de cuartirū 100 fl.

2. *Învțătorele suplente:*

a) salarū 300 fl. b) întreaga întreținere în internatū.

3. *Învțătorū ordinarī provisorī:*

a) salarū 700 fl. b) banī de cuartirū 150 fl.

4. *Învțătorū ordinarī definitivī:*

a) salarū 900 fl b) banī de cuartirū 200 fl. c) cuincuenalii în numărū de 5 de câte 100 fl.

5. *Directorulū*, fiindū unul dintre învățatorī, primesce ca adausū la salarū 300 fl.

6. *Învțătorele ordinare provisorē:*

a) salarū 400 fl. b) întreaga întreținere în internatū.

7. *Învțătorele ordinare definitivē:*

a) salarū 600 fl. b) întreaga întreținere în internatū. c) cuincuenalii ca învățatorī.

8. *Directora internatului:*

a) salarū 700 fl. b) întreținerea în internatū c) cuincuenalii ca învățatorī.

9. Catecheții celorū două confesii gr. or. și gr. cath. primescū o remunerațiune anuală de câte 100 fl.

10. Mediculū institutului primesce o remunerațiune anuală de 100 fl.

Nr. 48. Directorulū despărțemētului nou înființatū XXV (M. Ludoșū) alū Asociațiunii transilvane, domnulū Nicolaū Solomonū, prin hărtia dto 24 Februarie a. c. Nr. 1 subșterne spre revisuire protocolulū adunării generale constituante, ținută în M. Ludoșū la 24 Faurū a. c., apoi protocolulū de același datū alū subcomitetului, precum și suma de 63 fl. v. a. taxe intrate dela membrii.

Din protocolul adunării se vede:

a) că adunarea constituantă a fost convocată, la însărcinarea primită din partea acestui comitet, de dl Nicolău Solomon, care a dus și presiulul;

b) că, după ce s'a constatat prezența membrilor Asociațiunii investiți cu dreptul de a vota, s'a procedat la constituirea subcomitetului, aleși fiind:

1. director: dl Nicolău Solomon; 2. membri în subcomitet: d-nii Ioan Boieru, Vasile Moga, Romul Orbenu, Ioan Albonu, Ioan Catona și Georgiu Florianu.

c) s'a decis, ca timpul de activitate alu despărțemintului XXV (M. Ludoșu) să se compute dela datul adunării constituante, ear taxele solvite de noi membri să fiă compute pe anul curent 1891;

d) că adunarea generală proximă să se țină în M. Ludoșu, rămânendu ca subcomitetul să fixeze timpul ținerii.

Din protocolul subcomitetului se vede:

a) că constituindu-se subcomitetul s'au ales: cassar dl Ioan Boieru, controlor dl Romul Orbenu și actuar dl Georgiu Florianu.

b) că s'au însinuat 18 membri noi declarându a solvi taxa prescisa în sensul normativului dto 31 Decembrie 1884;

c) că dela membrii ajutatori a intrat suma de 9 fl., care se reține pentru trebuințele despărțemintului;

d) că cassarul a primit însărcinarea a încasa taxele restante de pela membri;

e) că s'a decis, ca acestu comitet să fiă rugat a transpune direcțiunii despărțemintului lista membrilor vechi din comunele aparținătoare acestui despărțemint. (Exh. Nr. 65/1891).

— Se adeverece primirea sumei de 63 fl., care s'a transpus la cassa Asociațiunii spre contare în regulă cu aceea, că membrii de nou înscriși vor primi diploma obicnuită îndată ce vor fi obținut aprobarea proximei adunări generale a Asociațiunii, căreia vor fi supuși, în conformitate cu statutele, și vor fi solvit taxele prescise de membru și pentru diplomă.

Constituirea noului despărțemint precum și întregu cuprinsu. protocolor subșternute se ia cu aprobare la cunoscință, mulțumindu-se dlui Nicolău Solomon pentru-că n'a pregetat a se pune în serviciul causei Asociațiunii și a conduce lucrările pregătitoare pentru constituire.

Cereri relativ la comunicarea consemnării membrilor vechi din comunele aparținătoare despărțemintului XXV se va satisface.

Nr. 49. Cassarul Asociațiunii raportază, că afară de suma de 45 fl. cuprinsă la Nr. 46 alu protocolului dela 20 Fauru a. c. au mai intrat în favorul fondului „întru amintirea repositilor”

totu în locul unei cununi pe sicriul rēposatului membru alu comitetului Elia Măcellariu:

1. dela „Muntēna“, societate de creditu și păstrare din Ofenbaia 10 fl.; 2. dlū Dr. Avramū Tincu în Orēștie 15 fl.; 3. dela „Furnica“, cassă de economii în Făgărașu, 20 fl.; 4. dela „Silvania“ institutu de creditu și economii în Șimleu 20 fl.; 5. dela funcționarii institutului de creditu și economii „Albina“ în Sibiiu 15 fl. și 6. dela dlū I. Liuțu în Caransebeșu 2 fl.; suma totală 127 fl.

— Se cuitēză cu mulțumită sumele arătate, cari s'au transpusu la fondulū pentru care au fostu destinate.

Nr. 50. Direcțiunea despărțēmētului I. (Brașovū) alu Asoціаțiunii transilvane, prin hārtia dto 15/27 Faurū a. c. Nr. 112, subșterne spre revisuire protocolulū subcomitetului dto 27 Decembre 1890, raportulū subcomitetului cātră adunarea generală a despărțēmētului, protocolulū adunării generale din 30 Decembre 1890, țnută în Turcheșu, precum și suma de 180 fl. taxe dela membri și în fine suma de 282 fl. lei noi = 128 fl. 02 cr., testațiunea decedatului comerciantū C. I. Popazu; suma totală 308.02 fl. v. a. Din protocolulū subcomitetului se vede:

a) că s'au luatū măsurile de lipsă pentru înființarea agenturilor în comunele aparținētore despărțēmētului I (Brașovū);

b) starea cassei la încheierea anului 1890 a fostu:

1. întrări 233.67 fl. 2. eșiri 165.50 fl. remānēndū pe sēma despărțēmētului unū saldū de 58.17 fl.

c) s'a stabilitū raportulū generalū alū subcomitetului cātră adunarea generală a despărțēmētului.

Din protocolulū adunării generale se vede:

a) că, esamināndu-se socotelile anului 1890, s'au aflatū în ordine și cassarului s'a datū absolutorulū;

b) că s'au înscrisū: 1. 1 membru pe viață; 2. 6 membri ordinari cu taxe anuale; și 3, 25 membri ajutători;

c) că, pe basa raportului generalū, subcomitetulū a fostu dispensatū a urmări și mai departe înființarea unei școle de țesutū în Săcele;

d) că la premiile de câte 10 fl. pentru două disertațiunii destinate a se ceti în adunarea generală a despărțēmētului nu s'a ivitū nici unū concurentū;

e) că se va înființa treptatū în fie-care comună aparținētore despărțēmētului câte o bibliotecă poporală, făcēndu-se începutulū cu comuna Turcheșu, pentru a cărei bibliotecă subcomitetulū a procuratū 44 broșuri și opuri și a abonatū pe $\frac{1}{2}$ anū numērulū de Duminecă alū țiarului „Gazeta Transilvaniei“; pentru bibliotecă comunei Turcheșu au mai încursū dela d-niū Ioanū Russu 10 fl.; Stefanū Argăsēlă 5 fl.; și Nicolău Bazarea 5 fl.

f) retragerea din subcomitetū a d-lui B. Baiulescu se ia spre știință, mulțāmindu-se numitulū domnū pentru serviciile aduse până

acum Asociațiunii; în locul devenit vacant se alege dl Valeriu Bologa;

g) se prelininează suma de 20 fl. spese de drum pentru doi delegați, cari vor avea să reprezinte despărțământul la proxima adunare generală a Asociațiunii, pentru cazul când nu se vor afla membri din despărțământ, cari să primescă a merge pe spese proprii la numita adunare;

h) fixarea budgetului se încrede subcomitetului;

i) se constituie agentura din Turcheșu, alegându-se de membri ai ei d-nii: N. Soiu, A. Bârsenu, I. Oncioiu, R. M. Odor și St. Argăsela.

k) dl A. Vlaicu a cetit lucrarea intitulată „Cum s'ar putea desvolta industria de casă la românii din Săcele“, și autorul a fost rugat să transpună lucrarea spre a fi publicată în organul Asociațiunii;

l) proxima adunare generală a despărțământului se va ține în Dêrste;

m) s'a vizitată espozițiunea de manufacturi lucrate de femeile române din Săcele, întocmită de inteligența din Turcheșu din incidentul adunării generale, cu care ocaziune s'au distribuit 3 premii de câte 5 fl. prin un juriu compus din d-nea L. Bologa, V. Vlaicu și C. Bârsenu și din d-nii A. Vlaicu și N. Bazarea. (Ex. Nr. 70/1891).

— Se adeverește primirea sumei de 308 fl. 02 cr. care s'a transpus la cassa Asociațiunii spre contare în regulă. Cuprinsul protocoalelor subșternute servește spre plăcută știință.

Nr. 51. Dl Demetriu Coltofenu, protopop, prin hârtia dto Brețu 28 Faură a. c. arată, că împregiurările locale l'au împedat de a satisface însărcinării primite prin hârtia acestui comitet dto 24 Septembrie 1890 Nr. 245 și că s'a vedut necesitată a amena constituirea noului despărțământ XXXIII (a Treiscănelor) până pe săptămâna primă după sărbătorile Paștilor. (Ex. Nr. 72/1891).

— Spre știință.

Nr. 52. D-l Pavele Roșca, protopop, prin hârtia dto Fûzeș-Sânpetru 5 Martie a. c. arată, că a întreprins pașii de lipsă pentru constituirea despărțământului XIX (al Gârbăului) conform însărcinării ce i-sa dat din partea acestui comitet prin hârtia dto 24 Septembrie 1890 Nr. 245, dar că încercările au fost zadarnice din cauza vitregelor împregiurări locale. (Ex. Nr. 76/1891).

— Biroul Asociațiunii primesce însărcinarea a face și alte încercări pentru constituirea noului despărțământ XIX (Gârbău) al Asociațiunii transilvane.

Nr. 53. Aurele Popu, sodal-cismar în Dej, fost stipendiat al Asociațiunii, cerându a i-se remite contractul încheiat cu măestrul, se roga să i-se de un ajutor ore-carele spre a și

puté cumpăra nesce vestminte acomodate cu starea sa de sodală. (Exh. Nr. 78/1891).

— Contractul cerut se retrimită cu aceea, că nedispunându Asociațiunea de mijloce cu asemenea menițiune, rugării pentru ajutor nu se pôte satisface.

Nr. 54. Au intrat la comitetul taxe dela membrii: Virgilu Onițu în Brașov 5 fl. pro 1891; A. Cristea în Orăștie, Demetriu Cuten în Săcădate câte 5 fl. pro 1891; Teofilu Popu în Hădărău, Alexandru Precupu în Șieușa, Vasile Vlassa în M. Zaă, Michailu C. Vlassa în Săcalu, Ioanu Bosdocu în Cicudu, Teofilu Moldovanu în Cicudu, Ioanu Rusu în Velchieru, Ioanu Catona în Dateșu, Basiliu Moga în Chimitelnicu, Alexandru Macarie în Zaă, Basiliu Anghel în Dateșu, Ioanu Ignatu în Ludoșu, Ioanu Comanu în Căpușu, Teodoru Harșianu în Chimitelnicu, Valeriu Catona în Dateșu, Nicolau Cucuiu în Bogata, Iuliu Deacu în Tăuren , Georgiu I. Negruțu în Lechința câte 1 fl. pro 1891 (taxă de înscriere), Basiliu Moga 5 fl. pro 1891; Basiliu Turcu, Alexandru Voda, Georgiu Florianu și Romulu Orbenu câte 5 fl. pro 1890; Nicolau Solomonu 10 fl. pro 1890/91; Ioanu Boeriu 5 fl. pro 1890, Alexandru Precupu 5 fl. pro 1891; N. I. Ciurcu, I. Aronu, I. Lengeru A. Lupanu, Iord. Muntenu, P. Nemesu, D. Stănescu, M. Stănescu St. Stinghe, P. Zănescu, Alexe Verzea, Toma Frateșu, R. M. Odoru, N. Băzărea, St. Argăsela și I. Broju câte 5 fl. pro 1890; N. Bărsenu în Brașov 100 fl. (taxă de membru pe viață), Ignatie Mircea și Ioanu Dobrenu în Corbi câte 5 fl. pro 1891.

— Spre știință.

Sibiiu, d. u. s.

G. Barițiu m. p.
președinte.

Dr. Ioanu Crișianu m. p.
secretar II.

Verificarea acestui procesu verbalu se încrede d-lor :
Ioanu Popescu, P. Cosma, Ioanu G. Popu.

S'a cetitu și verificatu. Sibiiu în 21 Martie n. 1891.

Ioanu Popescu m. p. **Partenie Cosma** m. p. **Ioanu G. Popu** m. p.

CONSEMNAREA

sumelor colectate în favorulu scolei civile de fete a „Asociațiunei transilvane“ prin dlă Partenie Cosma.

Pavelu Fara, econ. în Gușteriță; Mih. Rodenu, econ. în Ocna; Maria Hader, economă în Armeni; Ilie Luca, econ. în Ocna; Ignatie L. econ. în Reghin câte 1 fl.; Lung. I. econ. în Reghinu 1 fl. 50 cr.; G. Roșianu, Nicolau Săbău, economi în Reghinu câte 50 cr.; Davidu Heraclie, G. I. Teodoru, economi în Reghinu; Nicolae Radu, econ. în Budiu; Dan. Rusanu econ. în Balla; P. Seulen , M. Mehes; Nicula Alexandru, economu în Budurlea; Ilie Tăriță, economu în Chesler câte 1 fl.

Editura Asoc. trans. Redactoru: **I. Popescu**. Tiparul tipogr. archidiec.